

Haraj

A znovu je tu tá chvíľa...

Možno si mnohí z nás vo veľkom zhone každodenného života ani neuvedomili, že opäť prichádza chvíľa, keď nám - tým, ktorým bolo dožičené, prichodí nevoľno zastaviť sa. Zastaviť, zamyslieť sa a obzrieť aspoň za tým najbližším. Možno zhodnotiť a či prehodnotiť, aby sme mohli ďalej. Zvážiť, či v nástojčivom a neúprosnom kolobehu denných povinností, všedností a nevyhnutností dokážeme nájsť aj chvíľku ticha pre seba a svojich najbližších, podať a vystrieť ruku k tým, ktorí nás obklopujú, nájsť cestu jeden k druhému, zažiť krásu a zmysel života... A možno skúsiť znova...

Preto dovoľte, priatelia a kolegovia, zaželať Vám predovšetkým pokoj v duši a radosť v srdci. Aby sme si všetci uvedomili, že aj tí najlepší môžu byť ešte lepší, že veľkosť nie je v sile a namyslenosti, ale v pokore a láske, že na zlepšenie medziľudských vzťahov nikdy nie je neskoro... Aby sme si uvedomili, že práve naša rozdielnosť vytvára tú pestrosť, rozmanitosť a jedinečnosť života, ale dobro, pokora a láska mu dávajú ten pravý zmysel.

Nuž na tento zmysel života, na dobré vzťahy a dobré zdravie nás všetkých, zdvihnime čaše, priatelia!

Príjemné prežitie Vianoc, sviatkov pokoja a šťastný nový rok Vám všetkým praje

redakcia FA

Štátny okresný archív v Košiciach

Archív datuje svoje organizované začiatky po vydaní vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb.

Budovanie archívництва v okrese v rokoch 1954 - 1956 stagnovalo, pretože funkcia okresného archívára nebola obsadená. Archívne oddelenie Krajskej správy MV v Košiciach sa touto nepriaznivou situáciou viackrát zaoberalo a v spolupráci s vedením ONV zabezpečilo najnutnejšie finančné a materiálne prostriedky k začatiu činnosti okresného archívu. Dňom 1.1.1956 bol za okresného archívára vymenovaný Pavol Gálik. V prvých rokoch pôsobili v archíve ľudia pracovití a obetaví, ale odborne nepripravení, čo sa dlho odrážalo na celkovej úrovni práce a v dosahovaných výsledkoch. Ich najväčšou zásluhou bolo sústredenie písomností a ich uloženie do regálov. Do roku 1959 sa v archíve vymenilo niekoľko pracovníkov, ktorí vykonávali niektoré základné archívne práce. Systematická starostlivosť o archívne dokumenty sa datuje až od tohto obdobia.

Písomnosti archívu sa vtedy nachádzali v budove mestského archívu v nevyhovujúcich podmienkach a v dezolátnom stave. Krajská správa MV v Košiciach navrhla rade ONV prejednať otázku priestorov pre okresný archív. Vytvorili sa tak podmienky v budove ONV na Sverdlovovej ul. č. 74 v Košiciach.

Po územnej reorganizácii v roku 1960 došlo k opätovnému sťahovaniu archívu do suterénu budovy ONV na Hviezdoslavovej ul.č.3 v Košiciach. K okresu Košice - vidiek bol pričlenený aj okres Moldava nad Bodvou a tým aj celý okresný archív.

Pod správu rady ONV Košice - vidiek sa dostal aj Archív mesta. Košice, ktorý dovtedy spravoval Mestský národný výbor v Košiciach. V

rokoch 1961 - 1968 sa archív organizačne rozvinul, bol materiálne a technicky na túto dobu dobre vybavený. Personálne bol doplnený aj vysokoškolsky vzdelanými pracovníkmi. Na škodu bola však ich častá fluktuácia.

V marci 1968 sa Archív mesta Košice opäť osamostatnil, V okresnom archíve sa systemizovali tri pracovné miesta.

Od roku 1967 sídli archív na Kováčskej ulici č. 20 /II. a III. poschodie/ v Košiciach. Je umiestnený v relatívne dobrých podmienkach, i keď stále zápasí s nedostatkom skladových priestorov. Z uvedeného dôvodu bolo nutné v roku 1984 zriadiť nové priestory v obci Veľká Ida - Gomboš v budove bývalej školy vo vzdialenosti 25 km od Košíc. V roku 1991 sme získali nové priestory na Šrobárovej č. 55 v Košiciach, z ktorých sme v roku 1993 dostali výpoveď a tak nám opäť vypomohol starosta obce Veľká Ida a prenajal nám dve veľké miestnosti v priestoroch, kde sídlila obecná knižnica. V roku 1990 sme získali polovicu III. poschodia účelovej archívnej budovy na Kováčskej ul.20.

V súčasnosti v archíve pracuje 7 pracovníkov: PhDr. Margita Krajňáková, riaditeľka - v ŠOKA pracuje od r.1975, Mgr. Mária Drábiková, vedúca odborná archivárka - v ŠOKA od r.1981, PhDr. Egon Niczky, vedúci odborný archivár - v ŠOKA od r.1986, Jana Botková, odborná archivárka - v ŠOKA od r. 1986, Soňa Kudlová, odborná archivárka - v ŠOKA od r. 1992, Ľubica Konšťáková, archivárka - v ŠOKA od r. 1991, Marta Barobinová, na 0,5 úväzok archivárka a na 0,5 úväzok upratovačka - v ŠOKA od r.1992. V predchádzajúcom období pracovalo v archíve viacero pracovníkov. Spomedzi nich je treba spomenúť dlhoročného vedúceho ŠOKA Imricha Kozáka /1959 - 1977/, odbornú archivárku Máriu Hajduovú /1973 - 1991/ a JUDr. Jozefa Kírsta /1967 - 1975/.

Archív eviduje 594 archívnych fondov, písomnosti ktorých merajú 2.379 bežných metrov. Z toho je 1.301 b.m. usporiadaných, 906 b.m. inventarizovaných a je vypracovaných 11.725 katalogizačných záznamov.

Kmeňovými fondami archívu sú predovšetkým fondy okresných úradov, hlavnoslúžnoveskeho úradu, okresných národných výborov do r. 1990. Medzi najcennejšie patria fondy bývalých banských miest Nižného Medzeva, Vyšného Medzeva, Štósu a slobodného mesta Moldava. V nich sú pozoruhodné najmä výsadné listiny, cechové listiny, zápisnice a iné.

Všetky kmeňové fondy sú sprístupnené formou inventárov a sčasti aj katalógov. Formou inventárov sú sprístupnené fondy okresných úradov,

hlavnoslužnovského úradu, okresných národných výborov do r. 1960, okresných akčných výborov SNF, jednotných roľníckych družstiev, daňového úradu, daňovej správy, magistrátu Nižného Medzeva a Štósu, združených cechov v Turni nad Bodvou, niektorých notariátov. V rukopise je vypracovaný združený inventár škôl, čiastkový inventár ONV Košice - vidiek, odbor výstavby do roku 1985, odbor pracovných síl do roku 1990, odbor poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva do roku 1990. V tomto období sa pracuje na inventarizovaní odboru vnútorných vecí do roku 1990 a odboru sociálnych vecí do roku 1990. V rukopise je aj združený inventár miestnych národných výborov a združený inventár obvodných úradov MNV z rokov 1945 - 1950. Z fondov Okresný úrad Košice, Okresný úrad Moldava nad Bodvou a Hlavnoslužnovský úrad Košice je vypracovaný katalóg k dejinám RH a KSČ, ku fondom ONV Košice - vidiek 1945 - 1948 a ONV Moldava nad Bodvou katalóg prezidiálnych spisov.

Súčasťou informačného aparátu archívu sú aj rôzne popisy fondov, zoznamy a súpisy archívnych dokumentov.

V archíve študuje ročne okolo 25 bádateľov domácich a zahraničných. K dispozícii im slúži aj odborná archívna knižnica, ktorá obsahuje cca 5.000 zväzkov kníh a rôznych časopisov.

MV SR, odbor informatiky a Okresný úrad Košice - vidiek nás vybavil 4 počítačmi. V roku 1992 sme ako prvý archív na Slovensku začali evidovať písomnosti automatizovaným spôsobom. Pracovníci archívu využívajú výpočtovú techniku aj pri sprístupňovaní archívnych fondov, na vypracovanie čístopisov a tlače archívnych pomôcok, v predarchívnej starostlivosti atď. V najbližšom období nás čaká predovšetkým dokončenie preberania písomností bývalých NV, aby sme mohli skompletizovať archívne fondy MNV a ONV do roku 1990 a tak ukončiť ich sprístupnenie.

Naším želaním je mať vlastnú účelovú archívnu budovu, aby sme nemuseli tak ako doposiaľ sústavne cestovať za archívными materiálmi na pracoviská, ktoré máme mimo Košíc.

Margita Krajňáková

Predarchívna starostlivosť v ŠOKA Košice

Len málokto z okresných archívov sa môže pochváliť tým, že predarchívnu starostlivosť vykonáva jeden pracovník, ako sa hovorí, telom i dušou.

Väčšinou je to tak, že každý robí to, čo je práve najpotrebnejšie. A tak vlastne väčšina okresných archívárov je na archívnom poli všeobecne orientovaná. Má to veľkú výhodu, lebo sa vieme v prípade potreby zastupovať.

Ani v našom archíve to nie je ináč. Predarchívnu starostlivosť vykonávame traja. Riaditeľka PhDr. Margita Krajňáková kontroluje obecné úrady a štátnu správu, PhDr. Egon Niczky základné a stredné školy a Mgr. Mária Drábiková podniky, organizácie, poľnohospodárske družstvá a spolky. Ročne vykonáme okolo 45 kontrol odbornej správy záznamov. Schvaľovanie spisových a skartačných poriadkov, či odborné archívne prehliadky skartácií ani nepočítame, to vždy ukáže až ročný výkaz. V predarchívnej starostlivosti máme okolo 400 organizácií, z toho je cez sto zaradených do bezarchívnej starostlivosti. Ostatné sa snažíme navštíviť aspoň raz za 5 rokov.

Skúsenosti s predarchívnu starostlivosťou sú asi také ako aj v ostatných archívoch. Niekde je problematické donútiť zodpovedných pracovníkov, aby pracovali tak ako im to stanovuje zákon. Ťaživá situácia je dnes populárnou výhovorkou.

K samotej kontrole sme si predtlačili záznam, do ktorého vpisujeme zistené údaje a to nám zaručuje, že nezabudneme na nič, čo by sme mali podchytiť.

Sústavnou kontrolou opatrení a zdôrazňovaním dôležitosti úschovy a ochrany archívnych dokumentov je stav spisovní v našej predarchívnej starostlivosti relatívne dobrý. Pri kontrolách nezanedbávame ani evidenciu písomností a ich obeh v organizácii. Každá kontrola je vlastne aj malým školením a usmernením. Chceme naučiť pracovníkov, ktorí majú na starosti spisovú službu, aby pracovali podľa predpisov a vedeli, na koho sa môžu v prípade potreby obrátiť.

Z času na čas usporiadame školenie o spisovej manipulácii alebo individuálne konzultácie podľa požiadaviek jednotlivých organizácií.

Naším najväčším problémom je zánik organizácií. Pri likvidácii podniku by sme mali byť v neustálom styku s likvidátorom. Opak je však pravdou, archív sa o likvidácii dozvie posledný.

Máme dokonca aj perličku o zodpovednosti likvidátorov. Pracovníčka archívu spolupracovala pri likvidácii podnikových písomností radami a požiadavkami ešte v decembri. V januári, keď sa išla pozrieť ako likvidácia prebieha, podnik už nenašla. Trvalo mesiace, než sa detektívnou prácou podarilo zistiť, kde je materiál podniku uložený. Rovnako je to aj pri delení poľnohospodárskych družstiev. Pred rokom existovalo jedno a dnes je z neho päť malých, čiže aj toľko registratúr. Len málokto si spomenie, že rozdelenie družstva je potrebné signalizovať archívu a je problematické ich potom prinútiť, aby podľa "A minima" odovzdali písomnosti do archívu, pretože si bývalú registratúru JRD už stihli rozdeliť medzi novovzniknuté družstvá.

Dá sa povedať, že spisový poriadok, skartačný poriadok a registratúrny plán majú skoro všetky organizácie v našej predarchívnej starostlivosti. Horšie je, že niektoré sú už zastaralé a je potrebné ich prepracovať. Skartácie sa vykonávajú pravidelne, niekde takmer každý rok, ale my presadzujeme 5 - ročné intervaly.

Predarchívnej starostlivosti sa v našom archíve venuje dostatočná pozornosť, pretože práve tu si pripravujeme archívne dokumenty na prevzatie do archívu. Takže ako sa o to staráme, tak to budeme v archíve mať.

Mária Drábiková

Komunikácia v archívnom systéme

Výmena informácií a spolupráca medzi archívmi. (III. časť)

Ako vedúca oddelenia archívnej informatiky Slovenského národného archívu som uvítala myšlienku, ktorá sa zrodila na zasadaní výboru SSA, usporiadať sympóziu na tému, ktorá v poslednom čase zaujíma nás archivárov, ktorí počítujeme nedostatky v tejto oblasti. Pohľady na

problematiku môžu byť zo štyroch zomých uhlov - zo strany SNA, ŠOBA, ŠOKA a archívov osobitného významu. Prednesené príspevky určite prinesú spoločné poznatky a ukážu možnú cestu ďalšej spolupráce.

Najhlavnejšou úlohou oddelenia archívnej informatiky SNA, ako to už vyplýva z jeho názvu, je poskytovanie informácií verejnosti, zabezpečovanie kontaktu stránok s archívom, poskytovanie informačného servisu. Žiaľ, práve v tejto oblasti narážame na mnohé ťažkosti. Od roku 1990 sú archívy všetkých stupňov zavalené množstvom administratívnej práce spojenej s reštitučnou agendou. Archivári sú nútení neustále získavať nové informácie o archívnych fondoch, o možnostiach, ktoré poskytujú nielen materiály uložené vo vlastnom archíve, ale aj v iných archívoch. A práve tu nastávajú problémy.

Práce spojené s vybavovaním stránok akosi odstavili do úzadia potrebu sledovať odbornú literatúru, dostupných sprievodcov po archívoch (pravda, ak sú k dispozícii).

Z archívov odišli a odchádzajú skúsení pracovníci za lukratívnejšími miestami a nahrádzajú ich noví ľudia, často s nižšou kvalifikáciou, iného profesijného zamerania, ľudia bez skúseností, ktorí nemôžu mať poznatky o jednotlivých typoch archívnych fondov, ktoré sa môžu nachádzať v tom - ktorom archíve. A potom nastáva kolotoč. Práca s ľuďmi je veľmi namáhavá, často vyžaduje celého človeka s pevnými nervami. Veď ako vysvetlíte stránke, že ju kolega z archívu poslal k nám úplne zbytočne, pretože dokumenty toho typu, ktoré ona potrebuje, sa v SNA nenachádzajú. Verte, treba na to veľa diplomacie, aby ste nezhodili svojich kolegov a stránku uspokojili.

Sympóziu, ako je to dnešné, malo byť už v roku 1991, keď archivári získali aké - také skúsenosti s vybavovaním reštitúcií, spoznali problémy, s ktorými sa mohli podeliť so svojimi kolegami. Výmenou poznatkov o jednotlivých typoch archívnych fondov by sme sa boli vyvarovali zbytočnej nervozity, zmätkom, zbytočnej práci a nevraživosti medzi kolegami. Tak, ako tvrdí dr. Dubovský v jednom z minulých čísel Fóra archivárov, sú archívne fondy, ktoré by mali poznať archivári všetkých typov archívov.

Mali by vedieť, že napr. v SNA sa nachádzajú písomnosti povereníctiev a ministerstiev, ale nie písomnosti bývalých ONV a KNV, tobôž nie písomnosti bývalých JRD, štátnych notárstiev a súdov. Je pravdou, že aj my pri vybavovaní stránok, v prípade, že ich odpoveď je negatívna, doporučujeme na ŠOKA a ŠOBA. Nie je to alibizmus, ale nedostatok informácií. Pretože, keby existovala pomôcka, nazvime to hoci aj smericou,

ktorá by obsahovala základné informácie o tom, v akom archívnom fomde je možné nájsť príslušný dokument, na ktorý archív, v ktorom prípade stránku usmieriť, tieto problémy by sa čiastočne odstránili. Sama osobne som uvítala na stránkach FA prezentáciu jednotlivých archívov. V mnohých prípadoch mi práve tieto informácie pomohli pri vybavovaní a usmerňovaní stránok. Túto aktivitu kvitujú aj kolegovia z oddelenia archívnej informatiky. Ako jeden príklad uvediem Ústredný archív geodézie a kartografie. Nikdy sme sa spoločne nekontaktovali, k ich adrese sme sa dostali náhodne pred pár rokmi. Usmerňujeme k nim beznádejné stránky a veľmi nás poteší, keď sa nám ozvú, že ich kladne vybavili. Často sme si v oddelení hovorili, že sa musíme dohodnúť na spoločnej návšteve, ale žiaľ, či už nával práce alebo iné skutočnosti túto akciu neumožnili. Ale takéto konštatovanie nás neospravedlňuje. Je ľahké kritizovať, poukazovať na chyby, ale oveľa potrebnéjšie je hľadať východisko z tejto situácie.

Nesmieme v budúcnosti dopustiť a náš riadiaci orgán by mal na to dbať, aby sa pri takejto veľkej celospoločenskej akcii vyvinuli maximálne aktivity na zracionalizovanie práce pri vybavovaní stránok a na uľahčenie práce archivárom.

Pri vzájomných diskusiách s kolegami z iných oddelení SNA je cítiť tiež určitú medzeru v informovanosti, pokiaľ sa týka spracúvania a prístupňovania archívnych dokumentov. Určite by bolo užitočné pre obe strany, keby sa napr. pri projekte spracúvania fondov povereníctiev zišli pracovníci SNA s pracovníkmi ŠOKA, prípadne aj ŠOBA. Mnohé zdanlivo neriešiteľné problémy by sa dali odstrániť, dospelo by sa ku kvalitnejšiemu spracovaniu jednotlivých fondov, aj archívne pomôcky by boli vypracované kvalitnejšie. Čo nám však bráni v tejto aktivite? Je potrebné len pristúpiť ku konkrétnym aktivitám. V SNA je vytvorený kabinet vedy a výskumu, ktorý by takéto akcie zabezpečoval. Musíme prelomiť akúsi umelo vytvorenú bariéru, ktorá medzi archívmi vznikla. Záujem archivárov o spoločné akcie je evidentný, vyplýva to z osobných kontaktov. Nič nebráni na stránkach nášho stavovského periodika nastoliť určitý problém, osloviť konkrétnych ľudí a vyvolať k danému problému diskusiu.

Jednou z možností získavať informácie o spracovaných archívnych fondoch by bola aj výmena inventárov. V minulých rokoch sa v SNA pristúpilo k mikrofišovaniu archívnych pomôcok ŠOBA vypracovaných do roku 1980. Verím, že nastanú aj lepšie časy v oblasti financovania a bude možné zabezpečiť pre všetky archívy tieto pomôcky aj formou mikrofišov.

Zavádzanie počítačov v archívoch otvára pred archívami nové dimenzie spolupráce, ktoré je potrebné využiť vo všetkých smeroch.

Nastolených problémov je veľa. Ako ich riešiť? Ako zlepšiť a obnoviť väzby SNA - ŠOKA, SNA - ŠOBA? Jednou z možností by boli aj stáže nových mladých pracovníkov v SNA, prípadne naopak. Na stránkach FA informovať o problémoch, ale aj o získaných skúsenostiach, kontaktovať sa navzájom.

Som presvedčená, že nastolená problematika vyvolá širokú diskusiu nielen na dnešnom sympóziu.

Milé kolegyně a kolegovia, my archivári sme boli vždy národ družný, ktorý držal spolu v dobrom aj v zlom. Nesmieme zmariť prácu predchádzajúcich generácií, ale práve naopak, aj napriek všetkým problémom, aj v dnešnej neľahkej dobe musíme znovu nájsť k sebe cestu, výjsť zo svojej ulity. Platí to bez rozdielu o nás všetkých. Milí kolegovia, dovoľte mi, aby som Vás všetkých v mene pracovníkov SNA pozdravila a zaželala Vám, vlastne nám všetkým, veľa zdraru a hlavne nadviazanie nových kontaktov.

Božena Slezáková

Vedecké a stavovské združenia a komunikácia v archívnictve (IV.časť)

Pod pojmom spoločnosť sa všeobecne môže chápať organizované združenie ľudí, ktorí majú spoločné potreby pre dosiahnutie určitého cieľa. Vo svojom príspevku by som sa chcela zaoberať dvoma združeniami a to **Sekciou archívnictva a pomocných vied historických pri SHS**, ale predovšetkým **Spoločnosťou slovenských archivárov**. Prv zmienenú považujeme za **vedeckú spoločnosť**, kým **SSA** za **stavovskú spoločnosť**.

Cieľom oboch je rozvíjanie slovenského archívnictva, rozdielna je však ich členská základňa. Sekcia archívnictva pri SHS v zmysle stanov SHS je vedecké združenie, jeho členmi by mali byť len vedecky archívne pracujúci ľudia. Členská základňa SSA je oveľa širšia, v zmysle stanov sa členom môže stať každá fyzická, alebo právnická osoba doma i v zahraničí, ktorá sa zaväzuje vstupom do Spoločnosti, že sa bude podieľať na rozvoji jej činnosti

a plnení úloh v súlade s poslaním a stanovami Spoločnosti. Cieľom Spoločnosti je popri rozvíjaní slovenského archívnictva, prispievať k zvyšovaniu úrovne práce v archívnictve a vytvoriť platformu na výmenu poznatkov a skúseností. Zároveň na odbornú výmenu názorov. Ďalej je aj jej úlohou organizovanie odborných konferencií, seminárov, spoločenských podujatí, exkurzií a študijných zájazdov.

Z uvedeného vyplýva, že vedecké združenia, ale aj Spoločnosť majú byť akýmsi základom pre komunikáciu medzi archívami, prvá, pre užší, druhá, pre širší okruh archívárov.

Po tomto krátkom úvode, by som sa chcela venovať formám komunikácie v jednotlivých spoločnostiach. **Sekcia pre archívnictvo a pomocné vedy historické, organizuje pravidelne sympóziá od roku 1980.** Všetci dobre vieme, že témou sympózií sú striedavo témy z archívnictva a z pomocných vied historických.

Prvé sympóziium "Sprístupňovanie archívnych fondov" sa konalo za účasti vyše 100 členov, druhé na tému "Diplomatika" v novembri 1981 za účasti 120 záujemcov, tretie v septembri 1982 v Trenčíne na tému "Minulosť a súčasnosť heraldiky" za účasti 110 registrovaných účastníkov, v roku 1983 v Bratislave na tému "Ochrana archívnych dokumentov" za účasti 160 účastníkov, v roku 1984 v Prešove na tému "Archívnictvo - súčasť socialistickej kultúry", pred 10 rokmi v Námestove na tému "Pomocné vedy historické" za účasti 132 archívárov. Samozrejme, tento rad by mohol pokračovať ďalej, až do roku 1995. Počty účastníkov sme uviedli zámerne. Chceme tým poukázať na skutočnosť, že kým úradné stretnutia (myslíme predovšetkým porady riaditeľov) boli a sú priestorom komunikácie pre úzky okruh archívárov, počty účastníkov na sympóziách dosvedčujú, že tieto zohrali dôležitú úlohu pri utvorení priestoru na výmenu názorov pre širší okruh archívárov. Sympóziá boli často jedinou možnosťou na ich stretnutia. Pozitívne je potrebné hodnotiť aj ich prínos pre rozvoj archívnictva, ale aj pomocných vied historických, veď mnohé referáty, či koreferáty, ktoré odzneli na týchto fórach, boli publikované. Osobitne je treba vyzdvihnúť zborník zo sympóziá spred 10 rokov a zborník zo sympóziá v Častej. Napriek skutočnosti, že referujúci na týchto sympóziách tvorili známy okruh, pri sledovaní je potrebné konštatovať, že aj zdnalivo pasívna účasť mnohých členov mala svoj význam, veď bola pre nich podnetom k ďalšiemu výskumu.

Vznikom stavovskej **Spoločnosti slovenských archívárov** došlo k určitým zmenám, keďže úlohou tejto je vytvorenie fóra pre všetkých

archivárov bez rozdielu vzdelania, či pracovného začlenenia. Spoločnosť archivárov pri voľbe tém odborných konferencií a seminárov vychádza a bude vychádzať z praktických potrieb jednotlivých archivov, ale najmä archivárov. Práve preto sme zvolili za tému nášho predchádzajúceho podujatia vedu v archívoch a za tému dnešnej konferencie komunikáciu v archívnom systéme. Nazdávame sa, že sú to problémy, ktoré súvisia s každodenným životom v našich archívoch, veď nedostatočný tok informácií, nedostatky v komunikácií medzi archívmi, pôsobia nielen na úroveň našej práce ale aj na vytvorenie spoločenského obrazu o našich archívoch. **Stavovská spoločnosť** tým, že vytvára fórum v komunikácii medzi jednotlivými archívmi, no najmä archivármi zo všetkých typov archivov, nielen štátnych ale aj neštátnych, **je dôležitým článkom v systéme archívnictva. Samozrejme by ňa očakávalo, že má k tomu aj zodpovedajúce postavenie v tomto systéme. Žiaľ, musíme konštatovať, že v súčasnosti tomu nie je tak.** SSA niektorí riaditelia považujú za akúsi súkromnú organizáciu a jej podujatia za turistiku. S týmto nemôžeme súhlasiť a sme odhodlaní robiť kroky aj na rezortných úradoch, aby sa toto naše postavenie zmenilo. **Nazdávame sa, že postavenie SSA má byť zakotvené aj v archívnom zákone.** Stanovy Spoločnosti síce zakotvujú, že Spoločnosť je trvalým a kompetentným partnerom archívnych orgánov vo všetkých oblastiach archívnictva, no v skutočnosti nie všetci predstavitelia archivov konajú v tomto zmysle. Na tomto poli nás čaká určite ešte veľa práce a zároveň je aj potrebná aktívna podpora všetkých našich členov.

Ďalšou oblasťou, kde Spoločnosť má zohrať dôležitú úlohu pri výmene informácií, sú **zahraničné styky**. SSA od roku 1995 je členom Medzinárodnej organizácie pre archívy pri UNESCO v kategórii B, v ktorej sú členmi aj ostatné svetové archívne spoločnosti. Úloha Spoločnosti ani na tomto poli nie je malá. Je potrebné, aby prostredníctvom nej sa čím viac členov zoznámilo s postavením a prácou zahraničných archivov a archivárov. Len na základe vzájomných kontaktov so zahraničnými spoločnosťami, sa toto môže uskutočniť. Úlohou nás všetkých je však aj informovať zahraničie o dianí v našom odbore. Očakávame oživenie našich kontaktov so zahraničnými spoločnosťami, veď práca mnohých môže byť príkladom.

SSA okrem výmeny skúseností zohráva **dôležitú úlohu pri vytváraní kolegiálnych vzťahov medzi členmi Spoločnosti, ktoré sú základom komunikácie nielen v úradnej ale aj spoločenskej polohe.** Tomuto majú napomáhať spoločenské stretnutia ale aj návštevy archivov

doma i v zahraničí. Nazdávame sa, že osobné skúsenosti, priame informácie, sú nenahraditeľné.

Dôležité miesto v komunikácii medzi archívmi zohráva náš **bulletin Fórum archívárov**. Spoločnosť aj naďalej, napriek určitým ťažkostiam, chce pokračovať v jeho vydávaní.

V závere môjho príspevku musím konštatovať, že v komunikácii medzi archívmi sú ešte mnohé problémy, ktoré sa Spoločnosť, spolu s ostatnými zainteresovanými zložkami archívnickva, bude snažiť riešiť. Snáď o niekoľko rokov budeme môcť konštatovať zlepšenie toku informácií v archívnom systéme, v ktorom stavovská organizácia už nebude bojovať o priazeň niektorých vedúcich predstaviteľov archívov a dúfajme, že slovo a hlas väčšiny bude akceptovaný tak, ako to býva zvykom v demokratických spoločnostiach. Samozrejme **to všetko môžeme uskutočňovať len na základe aktívnej podpory Vás - členov**.

Veronika Nováková

Z DOMOVA

*Zasadnutie Výboru Medzinárodnej rady archívov
pre automatizáciu, na Slovensku*

V dňoch 15.- 20. októbra 1995 sa na Duchonke uskutočnilo zasadnutie Výboru Medzinárodnej rady archívov pre automatizáciu. Zasadnutia sa zúčastnili P. Horsman (predseda, Holandsko), C. Seifried (tajomník, Kanada), L. Weberová (USA), I. Barnesová (UK), Y. Spitzerová (Izrael), R. Cahoon (USA), B. Colarossiová (Taliansko) a A. Kellerhals (Švajčiarsko). Za Slovensko sa ako pozorovatelia a zároveň spoluorganizátori zúčastnili M. Španková a J. Hanus.

Zasadenie výboru v mene hostiteľov, oficiálne otvoril PhDr. Ján Beňko, CSc., zástupca riaditeľa OAaSS MV SR. Hlavnou úlohou výboru, okrem uskutočňovania teoretického výskumu, je aj podpora automatizácie

správy archívov a archívnych činností, ako aj využívanie výpočtovej techniky v archívnej práci. Výbor prerokoval nasledujúce okruhy otázok:

- príprava série článkov a seminárov pre vedúcich archívnych pracovníkov o aplikácii a využívaní automatizácie archívnych činností,
- definovanie špecifických údajov pre popis archívnych fondov a zbierok, pri využití výpočtovej techniky,
- využívanie národných a medzinárodných počítačových sietí a príprava odporúčaní na ich využitie archívami,
- príprava metodiky vzdelávania archivárov v oblasti využívania výpočtovej techniky a automatizácie.

Výsledkom rokovania výboru bude súbor odporúčaní pre Výkonný výbor MRA. Výsledky rokovania, ako aj výsledky svojej doterajšej činnosti, bude výbor prezentovať i na 13. medzinárodnom kongrese archívov v Pekingu v roku 1996.

Na záver rokovania pracovníci OAaSS v spolupráci s pracovníkmi IVES Košice, predviedli automatizovaný administratívny systém používaný na Slovensku. Členovia výboru konštatovali, že predmetný systém je porovnateľný s podobnými systémami používanými v niektorých členských krajinách MRA.

Súčasťou spoločenského programu pre členov výboru, bola aj exkurzia do ŠOKA Topoľčany, Topoľčianskeho pivovaru, a.s., ako aj prehliadka mesta Piešťany.

Jozef Hanus

Výstavy v archívoch

(úvaha o ich význame pri výuke a vzdelávaní)

Z bohatých foriem a spôsobov využívania archívnych prameňov k najefektívnejším a pre verejnosť najpríťažlivejším, patria výstavy poriadané archívami či už samostatne alebo v spolupráci s inými inštitúciami. Pripravujú ich zväčša odborní archivári, historici, ako program k určitým významným výročiam, jubileám udalostí a osobností. Tým bola a je evidentná istá kampaňovitosť, šablónovitosť, ktorá môže viesť k formálnosti všeobecne známej z obdobia pred novembrom 1989. Že tomu tak nie je svedčia mnohé,

zameraním veľmi pestré akcie, pripravené viacerými archívmi na Slovensku v poslednom období. Z nich napríklad naša pozornosť svojou originalitou zaujala výstava dokumentov o grófovi Móricovi Beňovskom, cestovateľovi, diplomatovi, ktorú pripravil ŠOKA v Poprade, ako príspevok k poznaniu tohto výnimočného Slováka, považovaného za dobrodruha a u nás z inej stránky vlastne neznámu osobnosť. Mohli by sme uviesť ďalšie podobné podujatia, na ktorých sa podieľali archívy v Banskej Štiavnici, Levoči, či inde, ktoré prispeli k rozšíreniu poznania, priniesli nové pohľady a verejnosti doposiaľ neznáme informácie.

Niektoré výstavy svojim obsahom prekračujú rámec regiónu, iné vypĺňajú medzery práve v regionálnom pôsobení a vzdelávaní. K tým druhým patria expozície pripravené pracovníkmi ŠOKA vo Veľkom Krtíši. I keď impulzom pre väčšinu z nich boli rôzne jubileá, príspevky nášho pracoviska nemali byť len akousi kulisou pre ostatné podujatia. Navyiac sme chceli, aby nestratili na aktuálnosti a aby na ne vynaložená práca bola záručená počas dlhšieho obdobia v odbornom pôsobení a v spolupráci najmä s metodickým centrom učiteľov dejepisu, krúžkami historikov. V tomto smere našťastie má tunajšie pracovisko dobré priestorové podmienky a tak bolo možné koncipovať súbežne viac výstavných celkov so zámerom využívať ich pri výuke dejepisu, vlastivedy, odborných historických seminároch vlastivednej spoločnosti a ďalších formách verejného pôsobenia v oblasti regionálnej histórie. Prvou, s týmto zámerom archivármi pripravenou expozíciou dlhobobejšieho charakteru, je **výstava *Archívy - pamäť národa*** koncipovaná k 20. výročiu vydania zákona SNR č. 149 o archívnictve a zároveň z príležitosti 10. výročia odovzdania novej budovy archívnemu pracovisku v okresnom sídle. Na 7 paneloch sa návštevníci archívu môžu oboznámiť s vývojom a štruktúrou archívov na Slovensku, ako aj samotného archívu vo Veľkom Krtíši, jeho odbornou činnosťou a pôsobením v regióne. Výstava je úvodnou "lekciou" pre exkurzie žiakov zo škôl, ktoré často navštevujú naše pracovisko a získajú tak základné informácie o hodnote a význame archívnych prameňov pre poznanie histórie regiónu, štátu i národa.

So záujmom sa stretla aj expozícia venovaná vývoju obecných a mestských symbolov, ktoré v súčasnom období prežívajú svoju "renesanciu". Na 2 veľkopošných paneloch je zdokumentovaný vývoj obecných symbolov od historických pečatí obcí na území okresu až po nové obecné znaky. Podkladom bola zbierka pečatí ŠOKA. Koncepcia výstavy (kópie pečatí, obecné erby, vlajky, dokumenty, pohľadnice a ďalšie exponáty s výstižnou

legendou) sprostredkováva jednoduchou, aj pre mladších žiakov zrozumiteľnou formou základné informácie o význame používania symbolov miest a obcí v minulosti i v súčasnosti. Zároveň je veľmi vhodnou pomôckou pri konzultáciách poskytovaných starostom obcí v prípravnom štádiu tvorby obecných erbov a pečatí.

Posledným celkom, sprístupňujúcim dejinný vývoj súčasného okresného mesta Veľký Krtíš, je súbor 6 výstavných panelov, pripravených pracovníkmi archívu z príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky z r. 1245. Výstava bola inštalovaná k oslavám jubilea mesta v Dome kultúry, neskôr reінštalovaná v ŠOKA, kde ďalej plní svoj účel v rámci vyučovania dejepisu a vlastivedy. Okrem archívnych dokumentov boli použité aj reprodukcie fotografií, dokumentujúcich premeny Veľkého Krtíša z dediny najskôr na banícke sídlisko v 50. rokoch 20. storočia, po roku 1968 výstavbu okresného centra, ktoré získalo štatút mesta.

Súčasťou organizovaných exkurzií je odborný výklad, prednáška podľa tematického zamerania vopred prekonzultovaná s príslušným učiteľom dejepisu, resp. vlastivedy, ktorú robia archívni pracovníci.

Doterajšou praxou máme overené, že najmä na mladších žiakov návšteva archívu urobí hlboký dojem. Je pre nich skutočným zážitkom a prebúdza detskú zvedavosť, predstavivosť, aj záujem o dejiny. Svedčí o tom rastúci počet študentov stredných škôl, ktorí v rámci stredoškolskej odbornej činnosti si vyberajú témy prác zamerané na výskum dejín obcí, osobností, vývoj školstva, zdravotníctva a pod. v regióne. Preto nie je natoľko dôležité koľko návštevníkov príde na naše výstavy, ale aké poznatky získajú o minulosti, ktorá i keď nežije, stále sa nám prihovára rečou faktov, skúseností a je inšpirujúcou, v mnohých prípadoch i varujúcou, poučujúcou.

Marta Kamasová

Výstava archívnych dokumentov Dejiny Žiliny

Štátny okresný archív v Žiline usporiadal pri príležitosti otvorenia Žilinských trhov ľudových a umeleckých remesiel výstavu originálov archívnych dokumentov na tému Dejiny Žiliny.

Keďže vernisáž výstavy sa konala 22. septembra 1995, v deň plavby plť v rámci akcie 1000 dní republiky, okresom Žilina, stala sa jedným z ústredných podujatí. Okrem čelných predstaviteľov okresu a mesta sa jej zúčastnili i Ing. Binder a ďalší účastníci celoslovenskej akcie. Po vernisáži bola usporiadaná beseda k dejinám Žiliny a vystaveným dokumentom, ktorú viedol riaditeľ ŠOKA v Žiline Mgr. Peter Štanský.

Originály archívnych dokumentov k vývoju Žiliny (okrem iných - Žilinskej knihy z r. 1378, Privilégia pre žilinských Slovákov z r. 1381, mestských kníh a listov, listu Žofie Bosniakovej z r. 1633, mapy mostov cez Váh z r. 1749, rôznych cechových písomností, a pod.) si počas trvania výstavy do 6.10.1995 prezrelo okolo 2000 návštevníkov, ktorí sa zároveň oboznámili s históriou mesta.

Výstava, ktorá sa stretla s veľkým ohlasom v žilinskej verejnosti, ukázala na nutnosť zabezpečiť pre tieto účely vhodné výstavné panely a vitríny.

Jana Chabanová

ZO SVETA

Kriegsarchiv Wien

Vojnový archív sídli na Nottendorfergasse 2 (A - 1030 Wien). Telefónom sa môžete dovolať na č. (0222) 795 40 - 0, faxom - (0222) 795 40 - 109. Metro vás dovezie traťou U 3 - konečná "Erdberg". Vojnový archív založil v r. 1801 arcivojvoda Karol, ktorý sa stal v priebehu 19. st. centrom

pre výskum vojnových a vojenských dejín v Rakúsko - Uhorsku. Dnes spravuje archívne fondy vojenských centrálnych orgánov, územných úradov a "Feldkanzlei" (Poľnej kancelárie c. k. armády), okrem toho archív vojenského námorníctva, tak ako aj významné mapy a zbierky obrazov. Vojenský archív ponúka týmto spôsobom podklady najčastejšie k európskej histórii, ale aj území v zámorí. Archív má asi 40 b. km, 240 000 archívnych jednotiek (kartóny, fascikle, knihy), viac ako 416 000 máp a plánov, ako aj 300 000 obrazov.

Fondy sú rozdelené do týchto skupín:

I. Personalakten, Militärmatriken (1625 -1994)

II. Alte und Neue Feldakten (15. st. - 1958)

III. Zentralstellen, Territorialbehörden (15. st. - 1931)

IV. Kriegsmarine und Luftfahrtarchiv (1760 - 1930)

V. Karten-, Plan- und Bildersammlung

Bohatá je aj literatúra o tomto archíve. Uvádzame aspoň niekoľko titulov: Inventar des Kriegsarchivs, 2 Bände, Wien 1953

Reiner Egger: The Kriegsarchiv, In: Austrian History Yearbook 6/7, 1970/1971.

Peter Broucek: A bécsi Hadilevéltár és a magyar történelmi kapcsolatok forrásai, In: Hadtörténelmi Közlemények 1, 1990.

Alphons Freiherr von Wrede, Geschichte der k. und k. Wehrmacht, 5 B., Wien 1898 - 1905.

DIE BEWAFFNETE MACHT (- Die Habsburgermonarchie 1848 - 1918, 5) Wien 1987.

Prístupné sú archívne dokumenty staršie ako 30 rokov, z dôvodu dodržania osobnej ochrany. Bádateľom je k dispozícii súpis fondov, tak ako aj inventáre jednotlivých fondov. Zabezpečiť archívne dokumenty si môžete 24 hodín dopredu, v bádateľni na kl. 504. Prvotné informácie vám poskytnie riaditeľstvo. V niektorých prípadoch vám odpovedia aj na písomné otázky. Rešerše sú spolpatňované. Na základe platného sadzovníka je možné vyhotovenie fotokópií, xerokópií alebo mikrofilmov.

Bádateľňa je k dispozícii v čase: Po, Št - 9,00 - 17,00

Ut, St - 9,00 - 18,00

Pi - 9,00 - 13,00

Riaditeľom je Dr. Reiner Egger (kl.450), zástupcom Dr. Peter Broucek (kl. 400), sekretárkou Monika Heckermann (kl. 452).

DISKUSIA

Živé registratúry v štátnych archívoch.

Triedenie a usporadúvanie.

(2. časť)

Hneď úvodom treba konštatovať, že po prevzatí živej registratúry do štátneho archívu sa značne zvyšuje počet administratívnych prác (výpisy, odpisy, potvrdenia atď.). Okrem toho na archívára prejdú aj úlohy a povinnosti bývalých pracovníkov existujúcich v centralizovanej alebo decentralizovanej forme. V takejto podobe prevzatý spisový materiál z bývalých spisovní (ešte živých) nielenže robí z archívára administrátora, ale v určitom časovom úseku sa archívár povinne stáva registrátorom. V mnohých prípadoch si archívár v danej chvíli ani neuvedomí hĺbku a rozsah "nových prác" výlučne administratívneho charakteru. I napriek tomu je všeobecne známe, že archívár rád vykonáva práce súvisiace so záchranou budúcich archívnych dokumentov. Preto až doteraz sa venuje aj živým registratúram bez vážnejších výhrad.

Ak už štátny archív prevezme do svojej úschovy "živú registratúru" je archívár povinný sa zoznámiť s jej konkrétne existujúcim stavom. Súčasne má hľadať čo najoptimálnejšie spôsoby riešenia jej administratívno - právneho využitia, ale najmä formy a metódy triedenia a následného usporiadania.

Predovšetkým archívár musí poznať všeobecné zásady spisovej služby, aby mohol zaujať čo najkonkrétnejšie stanovisko k príslušnej registratúre, lebo prevzatím živých spisov mnohokrát zoberie na seba vážne úlohy. Riešenie vznikajúcich problémov má sťažené aj tým, že predbežne nemá dostatočne (ba vôbec) právne definovaný proces tvorby registratúr. Archívár síce má k dispozícii spisové plány (nie vždy), avšak tieto sú v podstate zastarané a po odbornej stránke slabé (až na výnimky).

Z uvedených poznatkov - konštatovaní nám vyplýva zovšeobecnený názor, že existujúce problémy v oblasti spisovej služby nám zapríčiňujú stav, ktorý je nepriaznivý pre samotnú administratívu, ale aj formujúcu sa registratúru.

Vzniká tu otázka, čo teda má robiť archivár! V každom prípade treba povedať, že nemôžeme byť nečinný. Myslím si, že ak máme konkrétne poznatky o tej ktorej živej registratúre a zároveň máme k dispozícii doteraz existujúce archívne príručky, zovšeobecnením ich zásad možno následne vytvoriť (skúsený archivár to aj urobí) a určiť štruktúru registratúry, včítane postupu sprístupňovacích prác budúceho archívneho fondu.

Povinnosti archivára - spracovateľa živej registratúry by som zovšeobecnil a zhrnul asi takto: **archivár by mal byť akýmsi "znalcom" v dvoch rovinách, t. j. mal by (musí) poznať nielen klasické, ale už aj modernejšie formy sprístupňovania a zároveň vedieť používať v praxi moderné hodnotiace a vyradovacie hľadiská, aby z masy živých spisov včítane moderných nosičov dát a údajov vytvoril archívny fond, zodpovedajúci zásadám a princípom slovenskej archivistiky.**

Na budúce pokračovanie - niektoré problémy pri ich spracovávaní - 3. časť.

Ladislav Ružička

OPÝTALI SME SA

"Archív 1"

Nedávno som si robil poriadok vo veciach, ktoré mi ostali ešte zo študentských čias. Odrazu mi padla do oka (i do ruky) malá fliaštička s červenou nálepkou a nápisom Archív 1. Keďže nápis i text na nálepke boli napísané azbukou, nerobilo mi veľké problémy spomenúť si, odkiaľ ju mám. Doviezol som si ju v roku 1978 z bývalého ZSSR, kde som pri mori trávil leto po maturite. Potešila ma spomienka a začítal som sa do textu. nebol vôbec náročný a preto si ho dovoľm v mojom preklade na tejto stránke nášho časopisu citovať, ako malú zaujímavosť zo sveta:

Archív 1. Prostriedok, na ochranu pred zažltnutím a lámaním fotografií a tiež dokumentov napísaných atramentmi. Spôsob použitia: Pomocou štetka naniesť prostriedok v rovnomernej tenkej vrstve na dokument alebo fotografiu a nechať 30 minút (stáť), pokiaľ sa vytvorí tenký film. Prostriedok treba nanášať ďalej od otvoreného ohňa. Kyjevský experimentálny závod chemických tovarov. Hmotnosť 85 g, dátum výroby XI/77, záručná lehota 12 mesiacov.

A napriek tomu, že prípravok je už "pár rokov" po záruke, vo fľaštičke je ešte stále číra bezfarebná tekutina, možno už trošku hustejšia ako pôvodne, zápachu podobného acetónovému laku alebo odlakovaču. Trocha sa z nej odparilo, ale zrejme stále by ju bolo možné použiť (Predpísaným spôsobom na predpísaný účel).

A hoci si neviem dosť dobre predstaviť efektívnosť, užitočnosť, časovú nenáročnosť i reverzibilnosť takéhoto spôsobu ochrany dokumentov (zrejme iba v prípade veľmi nekvalitných papierov - možno tiež proti rozmazávaniu atramentov), považujem ho azda za jeden z predchodcov budúcich možných spôsobov skutočnej ochrany listín, písomností, ba možno i dokumentov. Veľmi rád by som sa dozvedel, čo sa tam v tejto súvislosti používa dnes.

Peter Jurčo

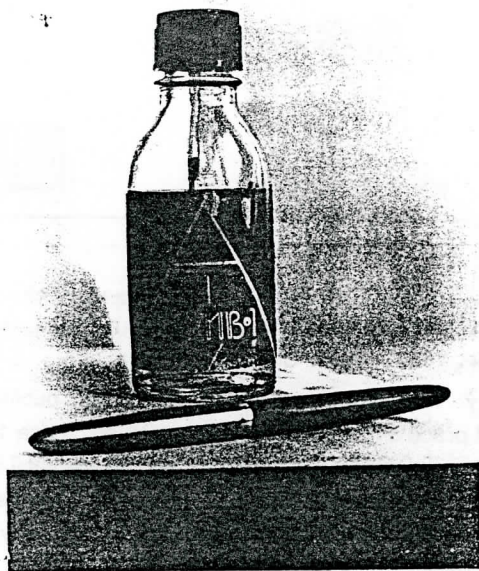

Odpoveď na článok P. Jurča "Archív 1"

Rád by som, aspoň veľmi stručne, reagoval na informáciu o "prostriedku na ochranu pred žltnutím a lámaním fotografií a tiež dokumentov napísaných atramentami".

Predovšetkým som veľmi rád a ďakujem autorovi príspevku za to, že sa aktívne zaujíma o oblasť ochrany dokumentov, do ktorej vlastne celá záležitosť patrí. Zďaleka si nerobím nárok na presnú analýzu tohto prípravku podľa uvedeného popisu.

Na základe informácie, že "je to číra tekutina, ..., zápachu podobného acetónovému laku alebo odlakovaču" však možno usudzovať, že sa s najväčšou pravdepodobnosťou jedná o prípravok na báze acetylcelulózy rozpustenej v acetóne. Acetylcelulóza patrí medzi najdôležitejšie estery celulózy, ktoré sa pripravujú reakciou celulózy s anorganickými a organickými kyselinami, ich anhydridmi a chloridmi. V prípade acetylcelulózy sa

acetylácia uskutočňuje účinkom zmesi anhydridu kyseliny octovej a ľadovej kyseliny octovej, pričom sa používa kyselina sírová, prípadne kyselina chloristá ako katalyzátor. V prípade kyseliny sírovej sa táto acyluje na mono-acetylsírovú a diacetylsírovú kyselinu, ktorá reaguje s celulórou za vzniku sulfátov celulózy. Prítomné sulfátové zvyšky na acetylcelulóze zapríčiňujú, že je acetylcelulóza

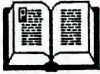
nestabilná, preto sa odstraňujú kontrolovanou hydrolýzou.

Acetylcelulóza s rozličným stupňom substitúcie, rozpustená v acetóne sa používa na výrobu lakov, acetátového hodvábu, filmov, plastických hmôt a pod. Nestabilizovaný acetát celulózy podlieha pomere rýchlemu znehodnoteniu vonkajšími poveternostnými vplyvmi, ktoré sa prejavuje zmenou farby, rozmerov a poklesom mechanických vlastností. Preto je potrebné uvedený polymér stabilizovať. V prípade lakov sa po odparení acetónu vytvorí na povrchu látky, na ktorú bol takýto lak nanesený, ochranný tenký film acetylcelulózy. Preto sa takýto spôsob ochrany - lakovanie negatívov a pozitívov - používal často napr. pri niektorých typoch starších fotografických procesov.

Možno teda konštatovať, že takýto prostriedok plní istú ochrannú funkciu, "amatérsky" ho možno použiť na krátkodobú ochranu, bez znalosti jeho presného zloženia a testovania z hľadiska dlhodobej stálosti a trvanlivosti, ako aj jeho interakcie s materiálmi, na ktorých ochranu sa má použiť, v žiadnom prípade však nemôžeme takéto činidlo doporučiť ako

konzervačný prostriedok na ochranu fotografií a dokumentov napísaných atramentami, ani ako univerzálny prostriedok na ochranu dokumentov.

Jozef Hanus

KNÍŽNÉ NOVINKY

MĚŘIČKA, Václav: Ruská vojenská vyznamenání z let 1687 - 1917.

I. díl - Vyznamenání z let 1687 - 1801. Česká společnost přátel drobné plastiky, Praha 1995, 104 s.

Popredný český faleristický odborník po dlhšej publikačnej prestávke vydal prvý diel práce o ruských vyznamenaniach od konca 17. do začiatku 19. storočia. Autor sa zaoberá vojenskými vyznamenaniami, ktoré majú charakter obecných dekorácií. Jedinú výnimku predstavujú insígnie rádu Johanitov z čias ruského patronátu nad rádom v období vlády cára Pavla I. v rokoch 1798 - 1801.

Autor, kvôli úplnosti, do práce zaradil aj občianske vyznamenania (pamätné a záslužné dekorácie). Ich malý počet, okrem iného, celkom zreteľne poukazuje na hodnotenie významu armády vo vtedajšej ruskej spoločnosti a na celkovú spoločenskú funkciu vyznamenaní.

Kniha obsahuje podrobný popis všetkých vyznamenaní vydaných počas vlády cárov Petra I., Kataríny I., Anny Ivanovny, Alžbety Petrovny, Kataríny II. a Pavla I. (celkom 87 typov) spolu s historickými súvislosťami ich vzniku. Takmer všetky dekorácie sú vyobrazené v obrazovej prílohe. Publikácia vhodne dopĺňa dnes už prakticky nedostupnú členskú tlač O. Kopeckého z roku 1964 ako aj staršiu (a faktograficky často nie príliš spoľahlivú) prácu R. Werlicha z roku 1968.

Vzhľadom na príslovečnú precíznosť spracovania a zaujímavú problematiku, možno knihu odporučiť nielen všetkým zberateľom, ale aj ostatným záujemcom o históriu či o pomocné vedy historické. Druhý diel

vyjde v 2. polovici roku 1996 a bude obsahovať dekorácie obdobia napoleónskych vojen a krymskej vojny.

Igor Graus

Kuklica, P.: Slovník latinských skratiek. SPN Bratislava 1995, 206 s. Nemusíme zdôrazňovať aktuálnosť a potrebu tejto príručky pre historikov a archivárov.

Východiskom je publikácia (pre archivárov všeobecne známa) od Adriana Capelliho Dizionaria di abbreviature Latine ed Italiane. Milý a praktický formát A5 vám môže poslúžiť aj na samoobdarovanie pod vianočným stromčekom (v Poprade za 104 Sk).

Đurica, M.: K otázke počiatkov slovenských dejín, Matica slovenská Martin 1995, s. 24. 1.0 Historický choronym "Morava" sa nekryje s dnešným regionálnym názvom tohto znenia, 2.0 Akej etnickej príslušnosti boli obyvatelia starej Moravy?, 2.1 Odpovede encyklopedickej literatúry, 2.2 Nepresná terminológia mnohých súčasných autorov, 2.3 Neodôvodnená výnimka, 2.4 Praetium operis Pána Polívku, 3.0 Na záver -tako stručne by sme mohli upriamiť vašu pozornosť na útlu brožúrku známeho historika. Určite si v nej nájdete "svoje" milovníci historickej polemiky a aj záujemcovia o tento "kúsok" slovenských dejín.

Z. K.

SERVIS

 Zmena telefónneho čísla:

Archív mesta Bratislavy - 53 30 848 - riaditeľ, 53 33 248 - sekretariát
53 56 343 - ústredňa

ŠOKA Poprad - 730 640 - riaditeľka

☞ V ŠOKA Poprad - 28. 11. 1995 - **Metodický deň pre učiteľov dejepisu** v okrese Poprad.

- 30. 11. 1995 - **Celoslovenský aktív matrikárov** za účasti zástupcov MV SR

☞ 11. 11. 1995 sa konalo **6. matičné stretnutie genealógov a heraldikov** v Martine. Za predsedu spoločnosti bol opätovne zvolený prof. J. Novák. Zároveň bola vyhodnotená **súťaž o najlepšie genealogické práce za rok 1995**. Z 19 prác boli vyhodnotené ako najlepšie: 1. miesto - Sága rodu Izákovcov (Ing. Jaromír M. Lehotský, 2. miesto - Selec - genealógia rodín (Ľudovít Kubiš), 3. miesto - Rod Bartolomeidesovcov (PhDr. Ján Žilák).

BLAHOŽELÁME!

☞ **vyšlo nové číslo Slovenskej archivistiky (2/1995)**

☞ v budúcich číslach sa budeme zaoberať **problematikou životného prostredia a pracovných podmienok archivárov** ako aj **výpočtovou technikou v archívoch**. Uvítame vaše reakcie a pripomienky k problematike.

☞ **Špeciálne obaly pre archiváciu**

Firma EMBA s r. o. Paseky na Jizerou (vznikla privatizáciou jedného z dvoch závodov Krkonošských papierí) sa špecializuje ako jediný výrobca v Českej a Slovenskej republike, na výrobu obalov pre

náročnú archiváciu.

Základným pilierom je vlastná výroba špeciálnej archivníckej lepenky, vyvinutej v spolupráci so zahraničnou spoločnosťou a možnosť vlastnej výroby obalov - archívnych krabíc a archívnych boxov.

Lepenka je vyrábaná zo surovín a takou technológiou, aby spĺňala náročné kvalitatívne požiadavky archivárov (archívne lepenie, pH lepenky 7,5 - 9, alkalická rezerva min. 3% CaCO₃, atď.), odoláva extrémnym klimatickým podmienkam (teplota, vlhkosť), má vysokú tuhosť a pevnosť, špeciálna úprava zabraňuje napadnutiu plesňami a živočíchmi.

Jedinečná konštrukcia krabíc bez šitia kovovými sponami, spoľahlivo zamedzuje vznikaníu prachu a sú dodávané v rozloženom stave, s veľmi malým nárokom na skladovacie priestory. Pre svoje nesporné výhody sú

používané všetkými archívmi v Českej republike a významný je aj podiel predaja do zahraničia.

Firme EMBA nie je ľahostajné, akým spôsobom je realizovaná archivácia v Slovenskej republike (žiadny iný výrobca v Českej a Slovenskej republike nespĺňa kvalitatívne požiadavky pre archiváciu), a preto týmto príspevkom si dáva za cieľ informovať širokú odbornú archivársku verejnosť o špecializovanej aktivite firmy EMBA.

OSOBNOSTI

Profesor Alexander Húščava

Dňa 4. januára 1996 by sa pán profesor Húščava dožil 90 rokov.

Hneď po jeho smrti ma kolegovia nabádali, aby som napísal hodnotiacu štúdiu o jeho osobe a diele. Už vtedy, bez akéhokoľvek odôvodnenia, som reagoval zamietavo. Dnes svoj zamietavý postoj viem aj vysvetliť. Bol som na pánovi profesorovi citovo tak silno závislý, že by som nedokázal byť objektívny. Obava, že by som mohol byť hoci len trochu nespravodlivý, mi bráni, aby som sa k jeho osobe a práci vyjadroval. Rád si naňho zaspomínam. Nikto mi neuverí, že som s ním pri mnohých fakultných problémoch často viedol vnútorný dialóg, a že mu v duchu veľmi často ďakujem za mnoho, čo sa mi v živote podarilo urobiť.

Pán profesor sa teda narodil pred 90 rokmi a stal sa prvým slovenským profesorom pomocných vied historických. Stal sa aj zakladateľom systematického výskumu v týchto disciplínach. Bol prvým vedúcim odboru archívnickva na FF UK (1950) a tak dával tvár celej prvej generácii archivárov na Slovensku. Najobsiahlejšiu a aj najvýstižnejšiu biografickú črtu o činnosti pána profesora napísala pani docentka D. Lehotská k jeho 60 - tinám v článku "Vedecké dielo univ. prof. Dr. Alexandra Húščavu", ktorý uverejnil II. ročník Historických štúdií. Tu vyšla aj kompletná

bibliografia jeho prác od roku 1927 do roku 1965. Žil ešte štyri roky, zomrel 9. augusta 1969.

Vo svojej krátkej spomienke na pána profesora, pri jeho nedožitom vzácnom jubileu, sa mi žiada vyjadriť predovšetkým ľútosť nad tým, že väčšina našich absolventov ho pozná už iba z môjho rozprávania a zo stále používanej paleografie. Je mi ľúto, že nezažili najobľúbenejšieho pedagóga, akého sme kedy na poschodí mali. Už pred rokom 1950 ho za svojho obľúbeného učiteľa považovali mnohí poslucháči histórie, po roku 1950 ho zbožňovali poslucháči archívnickva. Bolo to pochopiteľné, veď sa venoval svojim najvlastnejším poslucháčom - budúcim archívárom - s plným nasadením. Na prvej prednáške novoprijatým poslucháčom každý rok ako svoje krédo povedal: "Najviac si želim, aby ste boli lepší ako som ja". To nebola fráza. To som sám cítil ako jeho pedagogický program, o ktorom presvedčil aj mnohé ďalšie ročníky. Pôvodný učiteľský entuziazmus schladila až jeho choroba.

Pán profesor mal nefalšovaný záujem dôverne poznať svojich študentov - archívárov a pomáhať im. Od každého žiadal, aby mu napísal životopis. Túto prosbu všetci poslucháči splnili, dôverovali mu a z jeho rozprávania viem, že ich napísali veľmi úprimne. Usilovnosť u študentov vyvolával zásadou "nulla die sine linea", ktorou sa sám skutočne riadil. Bol veľmi láskavý, pritom rovnako veľmi náročný. Pri klasifikovaní bol prísny. Mal prirodzenú autoritu. Študenti mali pred ním veľký rešpekt.

Prednášať ma pustil až po prečítaní a parafovaní mojej prípravy. Musel som si písať pracovný denník, ktorý pravidelne kontroloval a taktiež parafoval. Môj výkon sa mu zdal stále malý. Bol som skutočným a jediným asistentom azda na celej fakulte, ktorý naozaj asistoval. Chodil som mu ešte aj pre lístky do kina. Odmena bola veľká. Každý môj krok kontroloval, každý rukopis pred odovzdaním do tlače čítal, priam otcovsky sa staral o môj odborný a pedagogický rast.

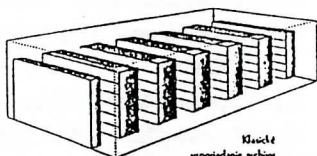
Pri storočnici pána profesora azda predsa len výjde na jeho počesť dôstojná biografica. Budú v nej určite aj humorné zážitky. Na záver aspoň jeden. Pán profesor mi veľmi rád nechával na lístkoch najrôznejšie odkazy. Často ma pobavili. Odkladal som si ich odvtedy, keď som na stole našiel papierik s takýmto textom:

"Jožko, omylom som si umyl ruky Vaším mydlom. A. H." Pritom vodu sme pili z jedného pohára.

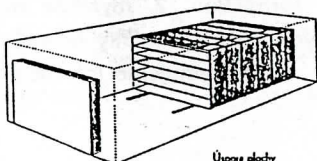
NIKOL spol. s r. o.

ponúka riešenie nedostatku skladovacích priestorov
využitím Mobilných regálových systémov

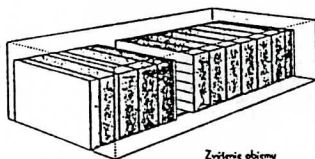
P R E C O M O B I L N Ý S Y S T É M ?

Klasické
usporiadanie archívu
so stacionárnymi regálmi

Úspora plachty
sprievor pôvodných regálov
na mobilný systém

Zoptimalizovanie
archívovaných dokumentov
o 100 % doplnením mobilného systému
v pôvodnom priestore

NIKOL spol. s r. o.

Jilemnického 8
036 01 MARTIN
tel.: +42 842/397 65, 895 17
fax: +42 842/895 17

Mobilné regály sa vo svete využívajú už dlhú dobu, pretože zvyšujú kapacitu pôvodných priestorov až o 100 %, resp. znižujú skladovú plochu na polovicu. Pretože v dnešnej ekonomickej situácii sa tieto systémy javia ako veľmi výhodné hlavne z pohľadu do budúcnosti, zvlášť pre archívy a knižnice, navrhujeme Vám, aby ste zvlášť využili našej ponuky.

Mobilné regálové systémy dodáva naša firma na objednávku podľa špecifických požiadaviek zákazníka. V praxi to znamená, že v prvom rade pri vypracovaní návrhu sa prihliada na maximálne ekonomické využitie priestoru určeného pre sklad alebo archív.

Ďalej podľa skladovaného materiálu prispôbujeme šírku a výšku polic. aby nevznikol nevyužitý priestor.

Podľa požiadavky zákazníka je umožnená pohybovateľnosť polic, resp. sekcií alebo celých blokov, farebné prevedenie a samozrejme druh systému:

- ▲ manuálne posuvný
- ▲ mechanicky posuvný s retiazkovým prevodom
- ▲ elektricky posuvný

Čeny sú stanovené na 1 m police podľa zložitejšť systému.

Firma NIKOL spol. s r. o. ponúka zdarma:

- ▲ poradenstvo pri využití mobilných systémov
- ▲ vypracovanie niekoľkých variantov usporiadania Mobilného regálového systému podľa zasláného pôdorysu miestnosti
- ▲ presné vycítenie cenovej ponuky pre každý variant
- ▲ softwarové vybavenie evidencie archívovaných dokumentov, resp. skladového hospodárstva
- ▲ 36-mesačný záručný servis

Archivárske medovníčky

Potrebujete: 500 g hladkej múky, 3 vajcia, 125g tuku (Hera), 125 g medu, 200 g práškového cukru, mletú škoricu, klinčeky, 1 kávovú lyžičku sódy bikarbóny, fenikel. Korenie pomelieme, resp. rozdrvíme.

Všetky přísady zmiešame, vypracujeme hladké cesto, ktoré môžeme nechať niekoľko hodín odležať ale (ak nemáme čas a pečieme na poslednú chvíľu) aj piecť hneď po vymiesení.

Medovníčky sa bezchybne vydaria ak: 1. vykrajujeme výlučne srdiečkovou formičkou, 2. myslíme na kolegov a svojich najbližších, pre ktorých sú medovníčky určené. 3. ak ku nim pridáme ešte aj iné dobroty a skonzumujeme ich na pracovisku 22. decembra 1995.

➤ Dobrú chuť Vám praje redakčný kolektív!!!

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová

Toto číslo pripravil kolektív ŠOKA Košice

Technická úprava : Z. Kollárová

Distribúcia ŠOKA Košice

Náklad 250 ks